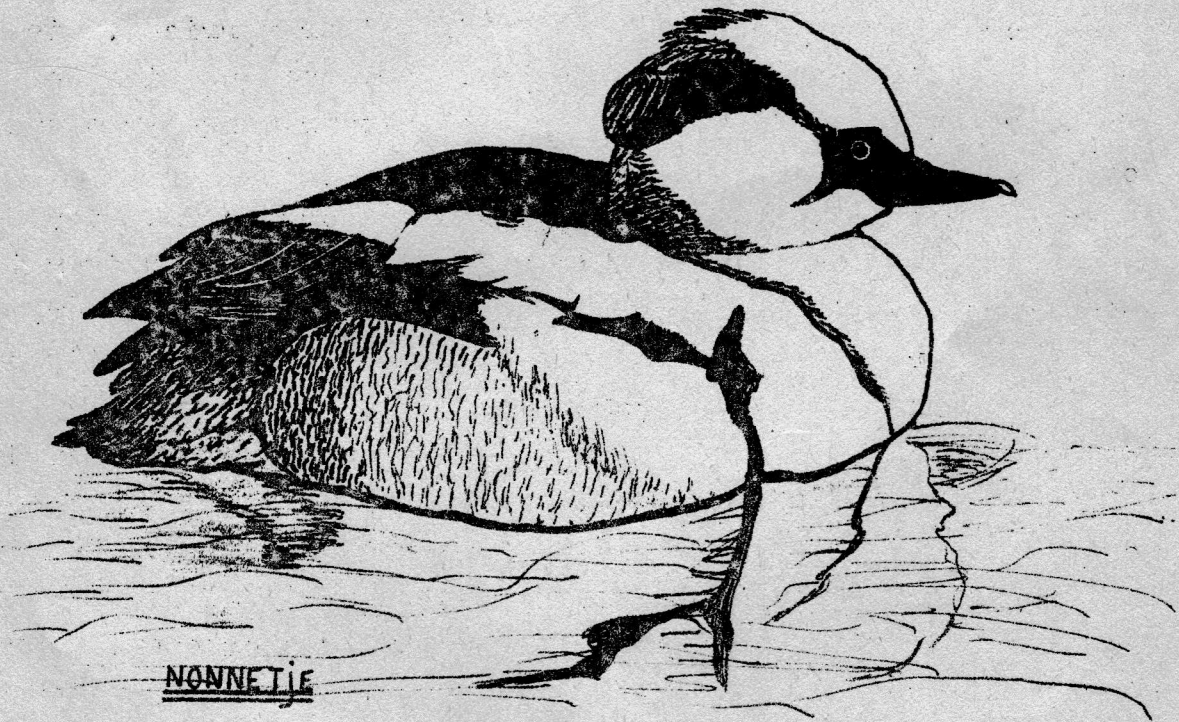

86. Wauwer 6(1): 17pp, 1980. 7-10.01.1
WINTERS

verslag

streng

winter 78-79

LEX & PETER (V)

L. Pecters

e

P. Voorh.

INLEIDING.

Op de avond van 29-12-'78 bereikte een koufront het Noorden van ons land. Dit ging gepaard met veel sneeuwval en 'n snelle temperatuursdaling. Het temperatuurverschil tussen Noord-en Zuid-Nederland bedroeg op dat moment maar liefst 18 graden. Geen enkele vogelaar kon toen al vermoeden dat dit een begin betekende van een wekenlange erbarmelijke periode voor IJsvogels, Uilen, Spechten, Rallen, Reigers, Eenden e.v.a. soorten. De meeste vogels zelf "wisten" echter wel wat hen te wachten stond indien zij zouden blijven. De volgende dag konden we dan ook al getuige zijn van een buitengewone sneeuwtrek.

De volgende dag (31-12) kwam pas echt een massale vlucht voor het barre weer op gang. Tienduizende ganzen, eenden, meeuwen, Veldleeuweriken, maar ook soorten als Rietgors, Houtduif, Blauwe Kiekendief en Buizerd passeerden die dag ons land.

En de Kempen werden niet vermeden.....

De koude winterperiode die op bovenstaande wijze haar aanvang vond was de strengste sinds 1963. Een rede te meer dus voor ondergetekenden om over te gaan tot het verzamelen van gegevens met als uitgangspunt daar later een verslag van te brouwen. Het verwerken van het materiaal nam enorm veel tijd in beslag waardoor het tot onze spijt niet mogelijk was dit verslag eerder bij U op tafel te krijgen.

Peter Voorn.

Lex Peeters.

WERKWIJZE.

Daar de situatie in de Belgische Kempen niet zoveel met die in ons werkgebied verschilde zijn ook de gegevens uit deze grensstreek opgenomen. Alle binnengekrege waarnemingen werden opgedeeld per soort, om later tot bestudering van het zo verkregen overzicht over te gaan. Eventueel met gebruikmaking van literatuur werd daarna per soort of familie een op zichzelf staand artikel(tje) samengesteld over het gedrag, voorkomen, trek etc. gedurende deze winter.

Bij indeling naar familie zal telkens als eerste een opsomming gegeven worden van de in de vorstperiode waargenomen vertegenwoordigers.

Aldvoren U nu tot het lezen van het verslag overgaat, willen we U nog even op het volgende attent maken:

- De gegevens kwamen slechts van enkele mensen zodat wij niet pretenderen volledig te zijn.
- Van de doorgekregen waarnemingen zijn slechts die uitgekozen, die op enigerlei wijze in verband staan met de extreme weersomstandigheden van afgelopen winter zoals massale trek, grote vogelconcentratie's, afwijkende voedselkeuze en afwijkende biotoopkeuze.

WEERVERLOOP.

Hieronder volgt een algemene beschrijving van het weerbeeld boven Europa tussen eind december en eind februari, ontleend aan K.N.M.I. bulletins.

Rond 28-12 ligt een vorstgrens even ten noorden van ons land. Boven Skandinavië bevindt zich een Hogedrukgebied (H-gebied) dat zich langzaam uitbreid naar het Oosten (Polen, U.S.S.R.). 's Winters voert zo'n H-gebied koude polaire of continentale lucht aan; 's zomers hete tropische of continentale lucht. (zie fig.1).

De vorstgrens begint naar het zuiden te verschuiven en bereikt op 30-12 het noorden van ons land. Door zware sneeuwval veranderen de Noordelijke provincies van ons land in grote ijs- en sneeuwvlaktes. Boerderijen en auto's sneeuwen in; treinen rijden niet meer; Groningen, Friesland en Drente raken grotendeels geïsoleerd. Op 31-12 zit de Kempen ook in de kou en er treedt een ware gevederde exodus op.

De as van het H-gebied heeft zich inmiddels uitgebreid van de Azoren tot over Skandinavië.

Op 4-1 treedt hier een storing in op. (zie fig.2). Vanuit Ierland wordt een frontensysteem met L-druk als een wig in het H-drukgebied gedreven, waardoor de temperatuur tijdelijk oploopt. Het H-drukgebied herstelt zich en de temperatuur daalt weer. Inmiddels strekt het H-drukgebied zich uit over midden-Europa. Op 7 en 8-1 komt er nog een kleine storing over ons land en verschillende depressie's volgen elkaar op tot 13 januari. Het L-gebied trekt van de Noordzee weg naar het oosten plaatsmakend voor een nieuw H-gebied dat langzaam naar Skandinavië verwijdert. Bij Spanje ontwikkeld zich een L-gebied dat zich naar ons land verplaatst en tussen 23-1 en het eind van de maand het weer boven West-Europa beïnvloedt met regen, sneeuw, lichte vorst, en over het algemeen somber weer (fig.3.) Begin februari verdwijnt het depressiesysteem naar het oosten. Boven ons land ligt een smalle rug van H-druk die de H-gebieden van Groenland met die van de Middellandse zee verbindt. Aan weerszijde van deze rug liggen L-gebieden (fig.4) die herhaaldelijk hun depressies met somber regenachtig weer over ons land sturen. Het Groenlands H-gebied verschuift naar Skandinavië en het Mediterane H-gebied naar de Azoren. Deze draaiing heeft tot gevolg dat in de erop volgende periode van 14 tot 22-2 een harde oostewind met veel sneeuw over ons land raast. De vorst keert om. De H-druk van de Azoren gaat naar Engeland en Midden-Europa terwijl het Skandinavische H-gebied, dat de koude polaire en continentale luchtaanvoer bij ons regelde, naar het oosten weg trekt. Ook de winter die wij ons als vogelaars nog lang zullen heugen trok hiermee weg. Wat zullen de over overgebleven IJsvogels en Kerkuilen blij geweest zijn toen zij de weersverwachting van 28-2 hoorden.

BEHANDELING VAN DE SOORTEN.

FUTEN.

- Fuut
- Roodhalsfuut
- Kuifduiker
- Geoorde Fuut
- Dodaars

Ten aanzien van de soorten die tot deze familie behoren kan over het algemeen worden gesteld dat zij het bijzonder moeilijk hebben gehad. Toen vrijwel alle plassen dichtgevroren waren moesten zij noodgedwongen beken en ander stromende wateren opzoeken.

Typische waarnemingen met betrekking tot dit verschijnsel waren:

- 03-1-'79: 1 Geoorde Fuut op de Grote Beerse bij Hapert (M. Bakermans).
27-1-'79: 1 Kuifduiker op de 7-tot 8 meter brede, visrijke Grote Nete bij Kasterlee (B.) (M. Smets).

Uitputting:

Een bijzonder raar gezicht is het als je op een gegeven moment vrij hoog een Fuut over ziet trekken, zoals op 1-1-'79 bij het Goorven het geval was (L. Peeters, e.á.). Het is dan ook niet verwonderlijk dat vele fuutachtigen die van nature qua bouw geen specifieke afstandvliegers zijn, enorm uitgeput op de meest uiteenlopende plaatsen belandden. In Tilburg b.v. streek een Roodhalsfuut in een plantsoen (meded. M.v. Beysterveld), terwijl op 1-1-'79 een Dodaars op het ijs van het Goorven tussen de eenden zat. Zeer merkwaardig is wel de vondst van een Dodaars op een parkeerterrein achter een sigarenfabriek te Reusel. De vogel werd door een Ekster bedreigd. Nergens in de omgeving van de vindplaats was open water aanwezig. Toen betreffend exemplaar, dat overigens goed doorvoed bleek te zijn in Casteren op de Beerse werd losgelaten begon hij direct naar voedsel te zoeken (meded. P. Wouters). Op 4-1 had zich zelfs op de Beerse een ijslaagje gevormd. Toch wisten de Dodaarsjes hun plekje te vinden: bij vier stuwten waar door de stroming een wak was gevormd, werden achtereenvolgens 7, 4, 8 en 1 exx. aangetroffen (P. Wouters). Een tweetal Roodhalsfuten ten slotte vergaarden wekenlang hun kostje op plas Hanevoet, een gedeeltelijk ijsvrije zandvanger van de Dommel bij Eindhoven.

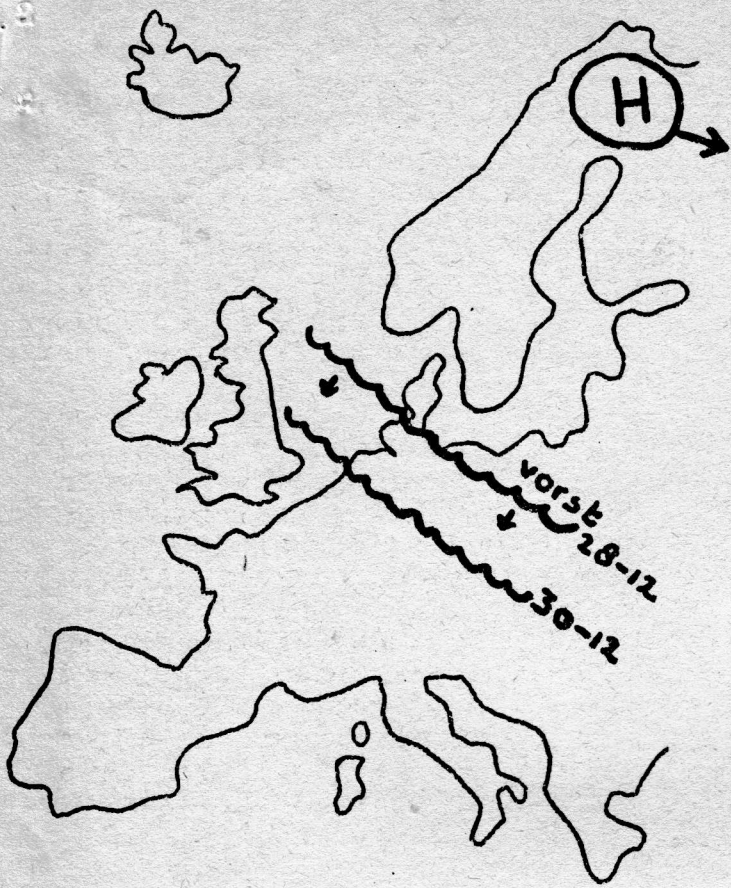

FIG. 1: situatie 28-12-'78/ 1-1-'79.

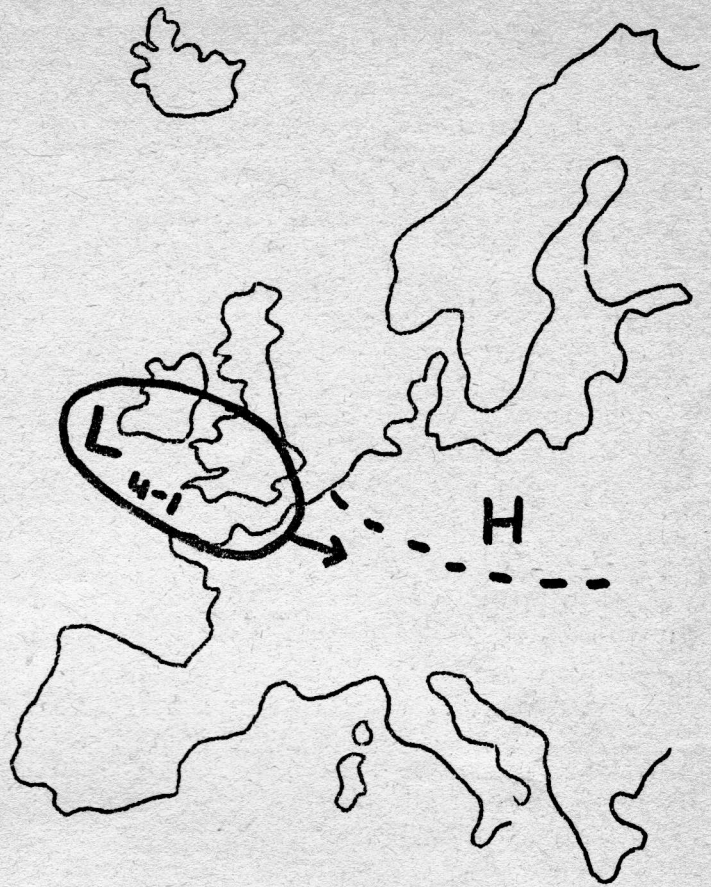
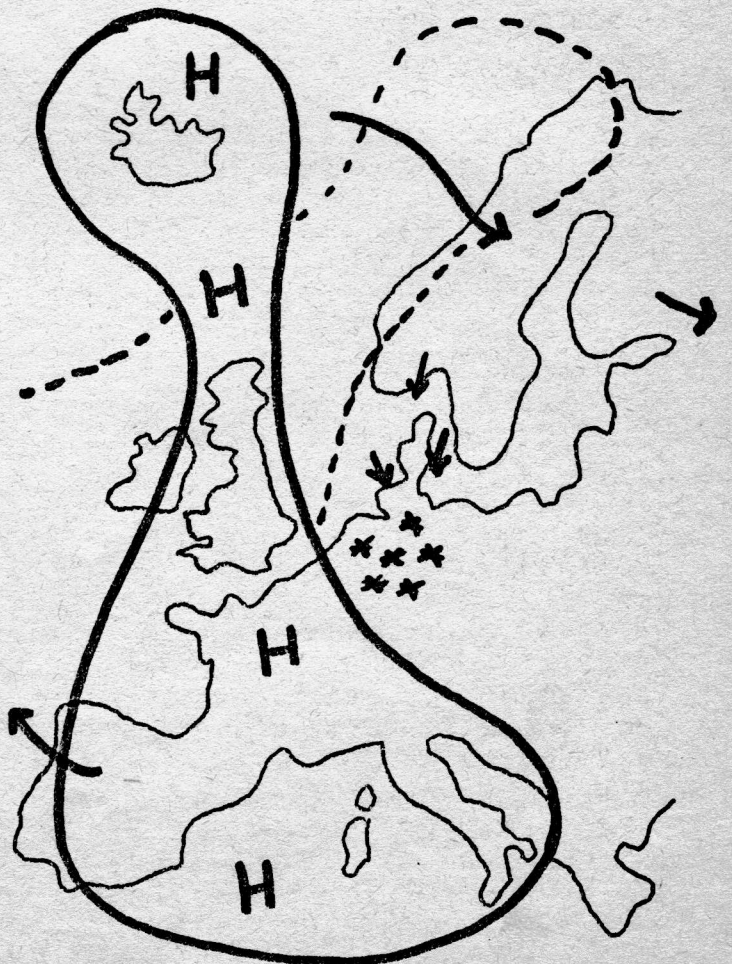
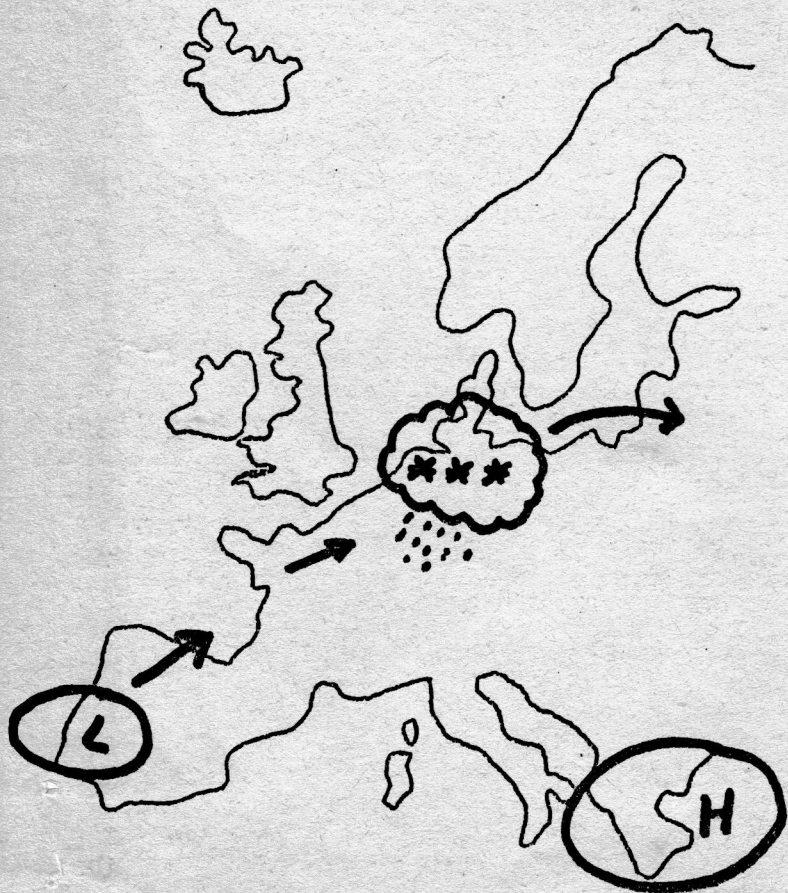

FIG. 2: situatie 1-1/ 13-1.

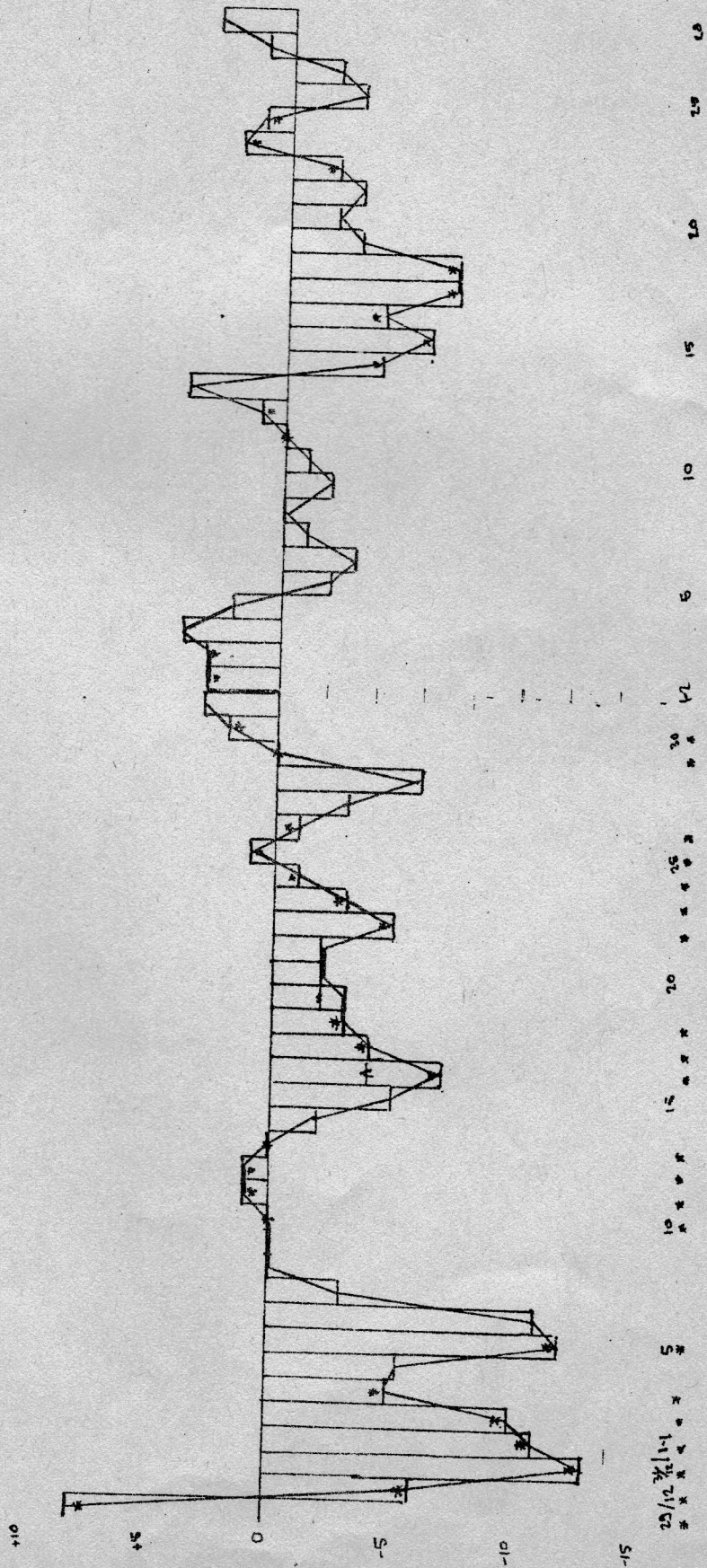
FIG. 3: situatie 23-1/ 1-2.

FIG. 4: situatie 1-2/ 14-2.

Gemiddelde dagtemp. van eind dec 70 - 15 feb. 1979. v sneeuwdagen.
 Dec, Januari

Gemiddelde dagtemp. februari '79

BLAUWE REIGER.

Onder andere uit onderzoeken na de strenge winter van 1963 bleek dat de Blauwe Reiger een zeer gevoelige soort is voor barre weersomstandigheden. De hiermee in verband te brengen gegevens die de Avifauna van Noord-Brabant geeft zijn in de volgende tabel verwerkt:

Plaats:	Resultaten van de laatste keer van telling:	Resultaten van 1964:
Liesbosch, Breda	107 ('56)	22
Den Dulver, Waspik	15 ('62)	6
Maurick, Vught	325 ('60)	188

Vooral het dichtvriezen van visrijk water is hierbij weer een doorslaggevende factor.

Ervaringen uit de winter van '79 die deze ondervindingen ondersteunen

- De vele vondsten van deze soort: (tot zover ons bekend zeker waren: 11, waarvan 1 ex. gestikt bleek te zijn in een grote Baars).
- De 33 incidenteel of in groepsverband trekkende exemplaren die alleen al op 1-1 werden gemerkt. Ook op 4-1 kwam nog wat trek op gang. In een kwartier tijd trokken toen bij Hulsel resp. 5,4,2,1 en 2 exx. over (P.Wouters). Typisch was het groepje van 7 Reigers die in V-formatie Valkenswaard passeerden (P.Voorn).

Dat de honger soms erg groot kon zijn bleek wel uit een waarneming, verricht op het Grote meer bij Valkenswaard, waar 2 Blauwe Reigers tussen honderden schaatseren bij een wak neerstreken.

Op een slaapplek van een tweetal exx. bij het geheel dichtgevroren Wurvenbosven bij Lage Mierde werden enkele braakballen verzameld. Deze bleken behalve muizeharen uitsluitend resten van Geelgerande Watertorren te bevatten. Later in januari op 27-1 toen opvallend weinig Blauwe Reigers nog te bespeuren vielen, bevond zich een groep van 9 en 3 exx. midden op een weiland bij Retie's Goordomein te Postel (B.) (L.Peeters). Wat de reden voor deze kleine concentratie was is ons niet bekend. Mogelijk waren in de omgeving nog voedselbronnen in de vorm van open sloten aanwezig.

EENDEN.

Daar deze familie erg omvangrijk is en er tussen de div. soorten vele verschillen zijn in biotoopkeuze, gedrag, en voedsel, zullen ze verdeeld worden in Grondeleenden, Duikeenden en Zaagbekken.

GRONDELEENDEN.

- Wilde Eend
- Wintertaling
- Krakeend
- Smient
- Pijlstaart
- Bergeend

De invallende knude in de nacht van 30-12 bracht op 31-12 een massale, voor ons ongekende (Zwem-)eendentrek teweeg. 18 Groepen Wilde Eenden werden alleen al door 2 personen geteld. In totaal bedroeg het aantal 528, waaronder een groep van 110 exx.. Ook een koppel Pijlstaarten en een groep van 80 Smienten werden trekkend waargenomen. Na die dag werden alleen nog pleisterende exemplaren gezien. De eerste tijd verbleven opvallend veel Eenden op het ijs van de reeds dichtgevroren plassen.

Wat later verdwenen deze echter (waarschijnlijk door het voedselgebrek of eenmalige versterking) waarna ze niet meer terug keerden naar de beken en nog open plassen. Voorbeelden:

- 5-1; 2000 Wilde Eenden op de Grote zandwinningsput Dessel (B/)(D.Droulans)
29-1: 2 Krakeenden op de Grote Nete bij Kasterlee (B.)(M.Smets).
14-1: 110 Wilde Eenden, 50 Wintertalingen, Beerse bij Casteren (L.Peeters).
4-2: 196 Wilde Eenden, 28 Wintertalingen, Tongelreep tussen de Belgische grens en de viskwekerijen te Valkenswaard (P.Voorn).
2300 Wilde Eenden, 150 Wintertalingen, Grote zandwinningsput te Dessel (B.)(H.Cornelissen e.a.).
5-2: 1 Pijlstaart in een wak bij het Wilhelminapark, Tilburg (P.Wouters).
28-2: 194 Wilde Eenden, 70 Wintertalingen, Beerse bij Westelbeers? (L.Peeters)
16-1: 10 talle Wilde Eenden, 2 Wintertalingen, in bassin waterzuivering Dommel Eindhoven. 1 Ø ca. 25 meter.
(zie verder nog tabel 2).

De Soepeend (*Anas Soepterzinea*): Voorn/Peeters '79) werd in groot aantal (220 exx. op 6-1 tegenover hoogstens ca. 150 exx. normaal) op plas Hanevoet waargenomen T. Heynen. Waarschijnlijk betrof het hier parkeenden uit Eindhoven die hier hun laatste restje open water vonden.

Met gier bespoten weilanden trokken soms enorm veel Eenden aan zoals 176 Wilde Eenden bij Arendonk (B.) en 50 Wintertalingen + 300 Wilde Eenden bij Middelbeers (L.Peeters). De verklaring hiervoor moet waarschijnlijk gezocht worden in het volgende verschijnsel: mest bevat hoge zoutconcentratie's. Deze verlagen het vriespunt van water (sneeuw). Denk bijvoorbeeld aan het strooien van zout. Dit alles heeft tot gevolg dat de sneeuw op de sterk bemeste weiden smelt waardoor aantrekkelijke fourageergronden ontstaan.

DUIKEENDEN.

- Kuifeend
- Tafeleend
- Brilduiker

Deze Duikeenden zijn geheel van open water, liefst dieper dan 1 meter afhankelijk. De enige geschikte plaatsen waar zij tijdens de strenge winter nog terecht konden waren de al meerdere malen in dit verslag genoemde stromende beken en zandwinningsputten, waarvan nog gedeelten ijsvrij waren. Voorbeelden van de grote concentratie's die zich hier vormden zijn:
op beken:

- 16-2: 20 Tafeleenden op de Beerse bij Casteren (M.Bakermans).
28-2: 62 Tafeleenden op de Beerse tussen Hapert en Casteren (L.Peeters).
24-2: 12 Kuifeenden op de Beerse bij Hapert (M.Bakermans).

Vermeldenswaardig zijn verder de waarnemingen van 2 Brilduikers op de Grote Nete bij Kasterlee (B.) 28-1 (M.Smets). en 1 Brilduiker op de Beerse bij Casteren 14+15-1: (L.Peeters, M.Bakermans e.a.).

Op zandvangers en zandwinningsputten:

- 4-2: 3 Brilduikers, Grote zandwinningsput Dessel (B.)(H.Cornelissen e.a.)
4-2: 101 Tafeleenden, 198 Kuifeenden op een plas bij Sluis (gem. Mol B.) met snel stromend water uit een nabij gelegen kanaal woedt verzadigd, en zodoende gedeeltelijk openbleef (L.Peeters e.a.).
16-1: 1 Tafeleend in bassin waterzuivering Dommel, Eindhoven (F.Neijs). (zie ook zwemeenden).

Een andere groep eenden die hun voedsel (vooral vis) al duikende bemachtigen, vormen de Zaagbekken.

ZAAGBEKKEN.

- Grote Zaagbek
- ±Middelste Zaagbek
- Nonnetje.

Voor hen geldt weer het zelfde als voor de Duikeenden wedt opgemerkt: ze concentreren zich op de nog open wateren (denk b.v. maar eens aan de ongelooflijke aantallen op de Zeeuwse plassen). Deze vogels die normaal ro grote wateren prefereren, bleken afgelopen winter zelfs genoeg te nemen met de laaglandbeekjes zoals wij die in de Kempen aantreffen. Ter illustratie hiervan kunnen we de volgende waarnemingen vermelden:

- 3/4-2: 1+ Grote Zaagbek, Dommel te Son (J.v.d. Winden).
- 19-2: 7 Grote Zaagbekken, Grote Nete, bij Kasterlee (B.) (M. Smets).
- 24-2: 5 Grote Zaagbekken, Grote Beerse bij Casteren (M. Bakermans).
- ..-2: 1 Middelste Zaagbek: Grote Beerse bij Westelbeers (J.v. Kessel).
- 28/29-1: 9 Nonnetjes, Grote Nete bij Kasterlee (B.) (M. Smets).

De grootste groepen werden echter weer genoteerd bij de Grote zandwinning-put te Dessel (B.)!!

- 6-1: 19 Grote Zaagbekken (M. Smets).
- 4/5-1: 16 Nonnetjes (D. Droulans).
- 4-2: 20 ♀ + 3 ♂ Grote Zaagbekken (de ♀ bleken steeds in de meerderheid) (D. Droulans).

Van zandvanger Hanevoet tenslotte werden de volgende waarnemingen bekend

- 27-1: 1 Nonnetje (P. Wouters).
- 18-2: 1 Grote Zaagbek, 4 Nonnetjes (M. Bakermans).
- 9/10-1: 6 Grote Zaagbekken (J. Jaspers, F. Neijts).
- 22-2: 1 Grote Zaagbek ♀ , 5 ♂ + 2 ♀ Nonnetjes (J. Jaspers, F. Neijts e.a.)

GANZEN:

Een (Kempische) vogelaar zal zich de winter '79 ongetwijfeld op de eerste plaats de vele Ganzen herinneren die in indrukwekkende linies ons werkgebied passeerden. Vrijwel elke excursie was men ervan verzekerd een aantal exemplaren te zien te krijgen. Op 30-12 toen het koufront Zuid-Nederland nog niet bereikt had, werden de eerste voorbodes van de op komst zijnde strenge winter al genoteerd. Bij het Goorven kwamen in enkele uren tijd, verdeeld over 11 groepen 677 Rietganzen over (J.J.d. Konink).

Nog 4 incidenteel waargenomen groepjes brachten het totaal op 804. De volgende dag was de trekintensiteit nog aanmerkelijk groter. Er werden van de Rietgans 17 groepen (=288 exx.), Grauwe Gans 7 groepen (=58 exx.) geteld. 30 Groepen Ganzen (=634 exx.) konden niet gedetermineerd worden. Bij elkaar geteld geeft dit een voor onze begrippen uitermate hoog dag-totaal van 980 doortrekkende exemplaren. Eigenaardig was dat de ganzen in tegenstelling tot de eenden en andere trekvogels niet steeds de zuid-west-of west richting kozen, maar soms zelfs pal oost of noord insloegen. In verband hiermee schreef Mark Smets: "Zochten de ganzen reeds hier een overwinteringsplaats terwijl het weer voor de andere vogels nog te bar was om in de Kempen te blijven?". Deze mogelijke verklaring is o.i. des te aannemelijker daar zelfs oude pleisterplaatsen die gedurende de zachte winters van de laatste 10 jaren niet meer werden gebruikt, dit jaar opnieuw bleken te zijn ingenomen.

Slaapplaatsen op weilanden.

De belangrijkste pleisterplaatsen in de Kempen waren:

- a: De akkerlanden ten zuiden van de Reuselse Moeren,
- b: Diverse weiden in de omgeving van Kasterlee (B.).
- c: Akkerweiden in de omgeving van de Neieinden te Hoogeloon.

Op de eerste 2 genoemde plaatsen kon met zekerheid worden vastgesteld dat de daar aanwezige Rietganzen enkele honderde meters verderop in de weiden overnachten. Dat ganzen niet op open water slapen is een vrij zeldzaam iets, doch in dit geval hadden zij geen keus. IJsvrije plassen waren nergens in de omgeving voorhanden. In de Grote Peel, welk gebied in dit verslag verder niet behandeld wordt, werd door reservaatbeheerder M.M.v. Deursen het volgende verschijnsel vastgesteld:

"Soms bij veel sneeuwval, bleven de ganzen op de graasplaatsen overnachten, doch bij iets hogere temperaturen bleken ze wél gebruik te maken van de dichtgevroren vennen in de Peel. Meestal gebruikten ze om te slapen telkens een ander gedeelte van het ijs. De onderlinge afstand tussen de ganzen bedroeg op de slaappleaats 50-80 cm..

Bespreking van de reeds genoemde fourageerplaatsen:

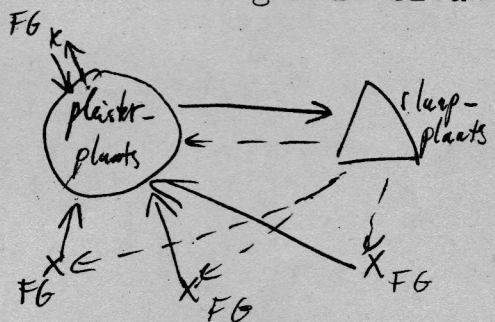
Ad.A: Dit gebied is altijd een overwinteringsplaats geweest voor met name Rietganzen. De laatste jaren echter bleef het terrein mogelijk als gevolg van de zachte winters ongebruikt. Interessant was het daarom te vermelden dat dit jaar, toen de ganzen weer eens in ouderwetse getalen in de Kempen aanwezig waren, opnieuw deze plek kozen om de winter door te brengen. Het aantal varieerde er van 69 exx. op 13-1 tot 121 exx. op 4-2. Mark Smets constateerde dat het hier een gemengde populatie van de toendra- en taigavorm, resp. "Rossicus" en "Fabalis" betrof. Gewoonlijk trekken en overwinteren deze twee geografische rassen afzonderlijk. De Kempen wordt tijdens normale winters voornamelijk bezocht door de zeldzamere vorm "Fabalis". Terwijl de "Rossicus"-populatie in Nederland en België meestal in grotere groepen voorkomt.

Ad.B: Verspreid over dit uitgestrekte agrarische gebied werden over het algemeen vrij kleine groepjes Rietganzen waargenomen. Het hoogste totaal werd bereikt op 3-2 toen c.a. 115 exx. werden geteld. Ook hier bleken de vorm "Rossicus" en "Fabalis" gemengd voor te komen. Tot het vedsel behoorde onder andere Rapen bladeren.

Ad.C: Hier bedroeg het aantal constand 83 exx.: 80 Rietganzen en 3 Kolganzen. Totzover ons bekend was '79 het eerste jaar dat dit terrein door Rietganzen als pleisterplaats werd ingenomen. Vermoedelijk verving dit gebied de wat noordelijker gelegen Neterselse heide, die andere jaren een belangrijke overwinteringsplaats vormde, maar nu door een dikke sneeuwlaag bedekt was en zodoende de ganzen niets te bieden had.

Verder werden op de meest uiteenlopende plaatsen regelmatig kleine kluchtjes ganzen aangetroffen. Dikwijls betrof het hier dan exemplaren van één van de zojuist behandelde pleistergebieden, die elders hun voedsel gingen zoeken. Achter de Reuselse moeren o.a. kon men 's avonds regelmatig kleinere groepjes zien invallen. Schematisch kan de gehele situatie aldaar als volgt worden weergegeven:

-----=vliegbeweging
's morgens.
———=vliegbeweging
's avonds.
. F.G. =fourageer gebied.

Uitleg bij het schema:

's avonds: De Rietganzen die op verschillende plekken zijn wezen fourageren sluiten zich bij de "hoofdmoot" op de pleisterplaats aan. Wat later verplaatsen zij zich gelijkmatig in groepen naar iets verdere gelegen slaappleaats.

's morgens: Vanuit de slaappleaats vertrekken enkele ganzen reeds naar de fourageerplekken. De overigen keren weer terug naar de overwinteringsplaats.

waar zij hun voedsel gaan zoeken. Enkele gegroepede vogels gaan van hieruit nog een graasgebied opzoeken.

Opm.: In dit verband wordt met een pleister-/overwinteringsplaats bedoeld een gebied waar de vogels voor langere tijd verblijven, terwijl een fourageer gebied een plaats is waar de vogels nu en dan hun voedsel gaan zoeken.

Terugtrek:

Vooraf op 23-2 t.m. 28-2 vond een duidelijke terugtrek van ganzen plaats. Daarna werden alleen nog incidenteel enkele kleine groepjes waargenomen. De laatste Rietganzen 2 exx. werden gezien op 12-3 op de Flaes (M. Bakermans e.a.) en de laatste Grauwe gans op 17-3 op de Flaes (L. Peeters e.a.) Genoemde Grauwe gans bleek overigens een exemplaar van de oostelijke vorm "A.a. rubirostris" te zijn, welke ondersoort hier zeldzaam is. Dat het hier een ontsnapt beest betref is uiteraard niet uitgesloten.

Opmerkelijke waarnemingen:

Op 27-1 werd op Retie's Goordomeinte Postel (B.) tussen 19 Rietganzen een gedeeltelijk albinistisch exemplaar gezien (L. Peeters). De vogel had witte vleugelpunten (symmetrisch) en op de rechter borstflank een brede witte band (niet symmetrisch). Ter afsluiting leek het ons de moeite waard alle Kolgans gegevens van deze winter te vermelden, daar deze soort normaal in de Kempen uitermate weinig waargenomen wordt.

31-12; (11.34H) 4 gans species, waarvan zeker 1 ex. 'n Kolgans is, overtrekkend naar z.z.o. rand Turnhout (B.) (M. Smets).

5-1; ca. 75 exx. overtrekkend, Cartierheide, Hapert (M. Bakermans).

14-1; (en andere data); 3 exx. pleisterend tussen Rietganzen, Heieinden, Hoogeloon (J. J. d. Konink e.a.).

16-1; 5 exx. pleisterend, Reuzelse Moeren (W. v. d. Voort).

27-1; 4 exx. Kluis, Kasterlee (B.) (M. Smets).

3 exx. pleisterend tussen Rietganzen, 't Witven, Veldhoven (P. Wouters)

7 exx. pleisterend tussen 24 Rietganzen, Philips visvijvers, Veldhoven (P. Wouters).

3-2; 2 exx. pleisterend in weide n bij Kluis, Kasterlee (B.) tussen Rietganzen (M. Smets).

22-2; 25 exx. bij Rode Loop, Retie (B.) (M. Smets).

ZWANEN:

-Knobbelzwaan

-Wilde zwaan

Normaal zijn wilde Knobbelzwanen bij ons schaarse wintergasten. Uiteraard is dat vaststellen of een vogel wild of ontsnapt is vrijwel onmogelijk. Volgens de Avifauna van Noord-Brabant kunnen de Knobbelzwanen, die tijdens strenge winters aangetroffen worden met grote zekerheid als wild beschouwd worden. De drie inheemse zwanensoorten blijken in zulke winters ook beduidend talrijker vertegenwoordigd te zijn. Om aan te geven dat dit afgelopen jaar inderdaad het geval was (ook in de Kempen) volgt hier een opsomming van de ons bekende waarnemingen:

Knobbelzwanen:

1-1; 1 ad.+1 onv. ex. overtrekkend, Molenvelden, Knegsel, R. Aarts.

2-1; 2 exx. vastgevroren; Hees, Eersel, Eindhovens Dagblad; 2-1.

4-1; 3 exx. vliegend over Turnhout (B.) en beginnend luid roepend boven kanaal te zweven waarna ze in n.o. richting verder gaan

6-1; 4 exx. Zandvanger, Hanevoet, T. Heynen. M. Smets

2 exx. invallend, Grote zandwinningsput, Mol (B.) M. Smets.

3-2; 1 onv. ex. beektraject 17, v.d. Reusel bij Biesthouth, L. Peters, c.s.

3-2/29-2; 12 exx. pleisterend, Beerse, Westelbeers, M. Bakermans e.v.a..

4-2; 1 ex. Grote zandwinningsput, Mol (B.) L. Peeters.

26-2; 2 exx. overvliegend, daarna wegtrekkend naar oost, Hanevoet,

1-3; 1 ex. pleisterend, Hanevoet, T. Heynen. L. Peeters.

Een Wilde Zwaan werd verder nog gezien op de zandwinning bij Mol (B.) door D. Droulans.

ROOFVOGELS EN UILEN:

-Buizerd	-Steenuil
-Ruigpootbuizerd	-Ransuil
-Rode Wauw	-Smelleke
-Zeearend	-Torenavalk
-Blauwe Kiekendief	-Sperwer
-Havik	

Al is het bekend dat ook roofvogels 't bij sneeuwval soms zuiderlijker opzoeken, het blijft indrukwekkend een Kiekendief hoog boven eën besneeuwd landschap, tegen een helblauwe lucht in glijvlucht te zien overkomen. Ook dit jaar waren we in de gelegenheid dit verschijnsel te aanschouwen.

Geteld werden: 2 Buizerden, 5 Blauwe Kiekendieven, 1 Torenavalk en 1 Sperwer allen op 31-12. Bijzonder was de waarneming van een Zeearend die in Januari bij de T.H. te Eindhoven overtrok (R.d.Boer). Enkele dagen (?) later bevond zich een exemplaar (hetzelfde?) bij het Beuven op de Strabrechtse heide (R.Bouman). Welke invloed de winter bij bepaalde vogels op hun gedragingen had, kan geïllustreerd worden door de volgende voorbeelden:
3-1:1 Ransuil, overdag vrij hoog overtrekkend, waarna invallend, Hapert,
4-1:1 Ransuil, overdag overtrekkend, Eindhoven, (M.Bakermans).
(H.Cornelissen).

Aanpassing van de prooikeuze en het gedrag aan het voedselaanbod:

Als gevolg van het gebrek aan voedsel werd bij bepaalde vogels meerdere malen een "menuwijziging" geconstateerd. Roofvogels gingen zich b.v. noodgedwongen toeleggen op het grijpen van bepaalde diersoorten die plaatselijk het algemeenst waren, maar onder normale omstandigheden zelden tot nooit als prooi gekozen zouden zijn. Voorbeelden hiervan:

6-1: Meirweg, Lage Mierde: 1 Buizerd volop jagend achter Houtduiven die zich op een Koolveld geconcentreerd hadden (L.Peeters).
. -1: Hapert, 'n Torenavalk jagend achter duiven (M.Bakermans).
13-1: Reuselse Moeren, 1 Blauwe Kiekendief lange tijd Patrijzen achtervolgend (M.Smets).

Andere voorbeelden die hier wel enigszins mee in verband staan zijn:

-Op 6-1 werd door F.Neyts in Eckart een Blauwe Kiekendief gezien die uitsluitend in een dicht Populierenbos verbleef. Uiteraard was daar meer kans op een prooi dan op de besneeuwde akkerlanden.
-17-2: 1 Blauwe Kiekendief vrijwel midden in Eindhoven, Evoluon (F.Neyts).

In vele delen van Nederland bevond zich een abnormaal groot aantal Velduilen en Ruigpootbuizerden. Wat de Ruigpootbuizerd betreft gold dit ook wel in zekere mate voor de Kempen:

1-2; 1 ex., Cartierheide (M.Bakermans).
2-2; t/m. 9-2; 1 ex. pleisterend, 't Goor te Reusel (P.Wouters, L.Peeters) o.
16-2; 1 ex. jagend bij de bus, Reusel (dezelfde?) (L.Peeters).
26-2; 1 ex., trekkend naar het noorden, Hanevoet, Eindhoven (L.Peeters).

Van de Velduil kunnen we geen enkele waarneming uit de winterperiode geven. Later echter in de maand April en Mei werden wel opvallend veel exemplaren gezien en vond in ons werkgebied mogelijk een broedgeval plaats. Juist buiten de Kempen broedde met zekerheid een paar. De waarnemingen die hier onder vermeld worden hebben waarschijnlijk betrekking op Velduilen die door de vele sneeuwval en strenge vorst begin dit jaar ons land verlieten, en nu weer op terugtrek waren.

24-4; 1 ex. De Bus, Reusel (G.Sanders).
29-4; 1 ex. Budel Dorplein (F.Neyts, T.Heynen).
6-5; 1 ex. Cartierheide, Hapert (L.Peeters, P.Wouters).
8-5; 1 ex. 't Heike, Valkenswaard (P.Wouters), overvliegend, thermiekend, daarna trekkend naar noord.

Op bepaalde plaatsen waar een hoog voedselaanbod was, die eventueel nog sneeuwvrij waren, verzamelden zich een groot aantal roofvogels. Dit was onder andere het geval bij de Keersop te Dommelen (op 24-2: b.v. 2 o, 1 + Blauwe Kiekendief jagend en verder regelmatig een of meer Buizerden, Sperwers of Torenavalken aanwezig) en 't Goor bij Reusel. Over de Roofvogel concentratie bij laatst genoemd gebied, dat uit akkerland en weilanden

Op bepaalde plaatsen waar een hoog voedselaanbod was, die eventueel nog sneeuwvrij waren, verzamelden zich een groot aantal roofvogels. Dit was o.a. het geval bij de Keersop te Dommelen (op 24-2 b.v. jagende Blauwe Kiekendief 2 ♂, 1 ♀ en verder regelmatig een of meer Buizerden, Sperwers, of Torenvalken aanwezig) en 't Goor te Reusel. Over de roofvogelconcentratie bij laatstgenoemd gebied, dat uit akkerland en weilanden bestaat, verscheen eerder in het Juni nummer van "d'n Blauwe Klauwier" een uitgebreider overzichtje. Een voorbeeld willen we U echter niet onthouden: 5-2; 1 Ruigpootbuizerd, 7 Buizerden, 2 Blauwe Kiekendieven, 1 Torenvalk, 1 Sperwer en 1 Havik.

Of het aantal Rode wouwen die in Februari bij ons doorkwamen iets te maken had met de wintersituatie weten we niet. Wel zullen we de ons bekend geworden waarnemingen vermelden:

8-2; 1 ex. trekkend naar zuidwest, 't Goor, Reusel (H. Cornelissen e.a.).
 16-2; t/m 22-2; 1 ex. pleisterend bij Retie (B.) (M. Smets) e.a..
 26-2; 1 ex. trekkend, Rouwven, Wintelre (M. Bakermans e.a.).
 1 ex. trekkend, Hanevoet, Eindhoven, (L. Peeters e.a.).
 1-3; 1 ex. trekkend, Boschheide, Eersel (meded. H. Cornelissen).

WATERRAL:

Ongetwijfeld zullen vele Waterrallen tengevolge van de weersomstandigheden zijn omgekomen. De Avifauna van Noord-Brabant meldt echter wel dat deze soort zich van de gevolgen van een strenge winter snel kan herstellen. Het volgende voorbeeld wordt gegeven:

Op de Kampinase heide broedde in '62; 20 paren, in '63; nog maar 8 paren, in '64 tenminste 12, in '65 alweer 17 paren. Afgelopen winter werden tweemaal exemplaren opgemerkt aan stromende slootjes, waar zij voedsel zochten: 4-3; 3 exx. aan afwateringsslootjes van de Valkenswaardse viskwekerijen. Deze waren niet schuw. De waarnemers, leden van het I.V.N. Valkenswaard, deelde mede dat een Waterral toegeworpen stukken Limburgse vlaai op een tiental meters afstand verorberden.
 16-1; 1 ex. langs slootje in Eckartse Bos, (F. Neyts).
 Ook in 't Vogeljaar 27-2-'79 geeft 2 waarnemingen van een Waterral langs een slootje.

WATERHOEN EN MEERKOET:

Vooraf de grote aantalsverschillen tussen de plassentelling van Maart '78 en Maart '79 bij de Waterhoen en Meerkoet kan als voorbeeld aangehaald worden om te laten zien dat veel exemplaren afgelopen winter stierven of wegtrokken.

	1978	1979
Waterhoen;	581	175
Meerkoet;	1341	634

De Meerkoet die zich de laatste decennia als gevolg van de zachte winters enorm wist uit te breiden werd vooral op zandvanger Hanevoet (in verhouding tot de grootte van de plas) in groot aantal aangetroffen: b.v. 147 exx. op 10-1 (T. Heynen).

GROTE TRAP:

In Nederland kwam deze sensationele vogel afgelopen winter invasieachtig voor, wat overigens "normaal" is in een strenge winter. Ook in de Belgische Kempen werd men met een bezoek van deze zeldzame gast verrast. Op ca. 10-2 waren 2 exx.; 1 ♀ en 1 ♂ aanwezig op een grootschalig landbouwgebied bij Kasterlee (B.) (Kluis, Terloo e.o.). Een week later, op 18-2 bevonden zich aldaar 2 mannetjes. Een van deze 2 had al een wangstreep die duidde op het begin van een snor (waarschijnlijk 3^e jaars exemplaar). Zij verplaatsten zich over een vrij grote oppervlakte, en aten o.a. onkruid en spruitenbladeren. Het laatste gegeven over dit 2 tal dateert van 27-2 (meded. M. Smets).

KIEVIT:

Alleen op 30-12 werd van deze soort wegtrek vastgesteld. Tot 18-2 werden daarna geen Kievitten meer gezien. Op 4,5, en 6-3 kwam door het invallen van de dooi een massale trek opgang tot 's nachts toe (op 4-3 om 23.30 h. nog enkele exemplaren gehoord boven Woensel, Eindhoven; F.Neyts).

Voorbeelden:

5-3; van 15.30 h./15.45 h.) 400 exx.trekkend naar n.o. Veldhoven F.Neyts.

6-3; van 12.15 h./12.45 h.) 370 exx.trekkend naar n.o. Welschap Veldhoven F.Neyts.

WULP:

Bij gebieden als de Mispelleindse heide bij Netersel of de Landschotse heide bij Middelbeers zijn tijdens normale winters altijd wel enkele tientallen Wulpen aanwezig. Van begin Januari-half Februari dit jaar werd ons echter geen enkele waarneming bekend.

MEEUWEN:

-Kokmeeuw

-Zilvermeeuw

-Stormmeeuw

-Kleine Mantelmeeuw (?)

-Grote Mantelmeeuw

Ook div.meeuwensoorten behoorden tot de vele doortrekkers aan het begin van de vorstperiode. Op 30-12 b.v. werden bij het Goorven in totaal 225 trekkende Stormmeeuwen geteld (J.J.d.Konink), terwijl van de Zilvermeeuw, maarvooral van de Kokmeeuw de trekintensiteit vaak zo sterk was dat ze niet geteld werden. Op 3-1 kwam over Eindhoven een groep van 245 Zilvermeeuwen over (T.Heynen). Buiten deze algemenere meeuwen werd ons ook een drietal waarnemingen van Mantelmeeuwen bekend. Deze waren:

31-12; 2 exx.(Kleine?)-trekkend naar zuid, rand Turnhout (B.)(M.Smets).

31-12; 1 adult Grote Mantelmeeuw trekkend naar noord, Braakhoek, Lage Mierde (L.Peeters).

22-2; 2 exx.(1 adult en 1 ex.eerste kalenderjaar)

Grote Mantelmeeuwen (ca.15 min.pleisterend) Hanevoet (F.Neyts).

DUIVEN:

-Turkse tortel

-Houtduif

-Holenduif

Op 30 en 31-12 kwamen grote groepen Houtduiven vaak vermengd met Holenduiven overgetrokken. De "blijvers" verzamelden zich veelal bij plekken als kool-en spruitenvelden. Voorbeelden:

6-1; 260 exx. de Gagel, Reusel (L.Peeters).

50 exx. Braakhoek, Lage Mierde (idem).

150 exx. Meirweg, Lage Mierde (idem).

IJSVOGEL:

Zie tabel 2, - "gevolgen van de winter die pas later merkbaar werden".

ZWARTE SPECHT:

Vermeldenswaardige waarneming:

27-1; 3 exx.hoog overvliegend richting noord, Reuselse Moeren (L.Peeters)/

LEEUWERIKKEN:

-Veldleeuwerik

-Boomleeuwerik

-Strandleeuwerik

De enorme trek van de Veldleeuwerik op 30 en 31-12 gaf de tellers vrijwel geen kans een goede schatting te maken. Wel is het zeker dat de duizenden exemplaren de Kempen passeerden. De terugtrek van deze soort kwam op gang vanaf 16-2 toen vele groepjes van 10-25 exx. voedsel zochten op akkerlanden. Op 27-2 fourageerde een groep van maar liefst 380 exx. op een braakliggend terrein bij Kneghel (L. Peeters e.a.). Die dag werden ook de eerste Boomleeuwerikken genoteerd (6 exx. bij Turnhout (B.)) (M. Smets). Uitermate bijzonder is de waarneming van een Strandleeuwerik die op 28-1 inviel bij de Grote Nete te Kasterlee (B.) (M. Smets).

GROTE GELE KWIKSTAART:

(zie tabel 2):

andere waarnemingen:

Van 2-1 t/m 21-1; 1 ex. Rode Loop bij de Tinbroeken (B.) (M. Smets).

Begin jan.; 2-3 exx. bij bezinkingsbassins, waterzuiveringsinstallatie, Eindhoven, (F. Neyts).

26-1; 1 ex. Hanevoet (F. Neyts).

PESTVOGEL:

1 waarneming; 7-1; 1 ex. in aanplant van Vuurdoorn en andere besdragende struiken in een woonwijk van Turnhout (B.) (M. Smets).

GORZEN:

-Rietgors

-Geelgors

-Sneeuwgorz

-Grauwe gors

Een soort die eveneens weinig genoteerd werd is de Rietgors. Zeker trokken veel meer exemplaren door dan men op grond van het kleine aantal gegevens zou verwachten. Opmerkelijk was een viertal Rietgorzen tussen enkele Mezen midden in een bos bij Lage Mierde. F. Neyts vertelde dat ook hij op verschillende plaatsen Rietgorzen waarnam in bossen b.v. Eckart. De waarnemingen van een groepje Sneeuwgorzen bij de Riebossenheide (B.) en een Grouwe gors tussen enkele Veldleeuwerikken bij Reti (B.) werden tenslotte verricht door resp. D. Droulans en M. Smets.

GEVOLGEN VAN DE WINTER DIE PAS LATER MERKBAAR WERDEN:

Na afloop van de winter kregen we van bepaalde soorten pas echt een groot verlies te zien. Enkele soorten worden kort behandeld:

IJSVOGEL:

Vorig jaar werden in de Kempen ca. 5 broedparen vastgesteld, dit jaar niet één. Verschillende verklaringen zijn hiervoor aantoonbaar:

-Vissen gaan bij vorst dieper zwemmen, zijn dus moeilijker te pakken.

-Het geheel dichtvriezen van beken en andere visrijke wateren, sluit de voedselbron af.

WINTERKONING:

De Winterkoning is een typische soort waarvan men een achteruitgang niet zo zou verwachten. Dit komt waarschijnlijk omdat dit vogeltje door zijn algemeenheid toch regelmatig waargenomen blijft worden. Uit de inventarisatie van de Reuselse Moeren bleek echter dat de soort grote verliezen geleden moet hebben. Dit jaar werden er 17 broedparen, in '78 33 paren vastgesteld.

KERKUIL:

Van de Kerkuil kwamen dit jaar in ons werkgebied slechts 2 paren tot broedden. Normaal bedraagt het aantal broedparen hier ca. 10..

TABEL 1:

Overzicht van de doortrek op de eerste 3 dagen van de vorstperiode:

SOORT:	30-12 (1 pers.)		31-12 (2 pers.)		(overigen)		1-1 (div.pers.)		TOTAAL	
	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.	ex.	gr.
Fuut	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Bl.reiger	-	-	-	-	1	1	33	13	34	14
Wilde eend	-	-	478	17	50	1	-	-	58	18
Wintertaling	-	-	+	+	-	-	-	-	?	?
Pijlstaart	-	-	2	1	-	-	-	-	2	1
Smient	-	-	-	-	80	1	-	-	80	1
Bergeend	5	1	-	-	-	-	-	-	5	1
Gr.zaagbek	1	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Eend species	-	-	30	1	-	-	-	-	30	1
Grauwe gans	-	-	36	5	22	2	88	3	138	10
Kolgars	-	-	14?-1	2	-	-	-	-	14?+1	2
Rietgans	677	11	161	8	127	9	66	3	1031	31
Gans species	127	4	92	14	542	16	-	-	741	34
TOTAAL GANZEN	804	15	304	29	691	27	154	6	1953	77
Knobbelzwaan	-	-	-	-	-	-	2	1	2	1
Buizerd	-	-	2	2	-	-	-	-	2	2
Sperwer	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Bl.kiekendief	-	-	5	4	-	-	-	-	5	4
Torenvalk	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Kievit	+	+	-	-	-	-	-	-	?	?
Watersnip	-	-	3	1	-	-	-	-	3	1
Kl.mantelmeeuw	-	-	2?	1	-	-	-	-	2?	1
Gr.mantelmeeuw	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Zilvermeeuw	17	2	10	2	+	+	+	+	27	4
Stormmeeuw	225	?	+	+	+	+	+	+	225	?
Kokmeeuw	+	+	+	+	+	+	+	+	?	?
Houtduif	-	-	+	+	+	+	+	+	?	?
Roek	-	-	+	+	+	+	58	1	58	1
Veldleewerik	-	-	+	+	+	+	+	+	?	?
Kramsvogel	-	-	+	+	+	-	-	-	?	?
Rietgors	-	-	9	2	+	+	+	+	9	2
TOTAAL (minstens)	1052	9	928	64	742	29	249	23	2971	135

Uitleg bij de tabel:

ex. = aantal exemplaren

gr. = aantal groepen

+ = doortrek van betreffende soort wel vastgesteld, doch er zijn ons geen getallen bekend.

- = er is die dag geen doortrek van de soort vastgesteld.

Het aantal tussen haakjes onder de data geeft aan door hoeveel personen doelgericht is geteld. Op 31-12 is maar door 2 personen echt goed geteld (M.Smets, rand Turnhout(B.) en L.Peeters, Goorven e.o.), vandaar de verdeling in 2 kolommen. De waarnemer van 30-12 was J.J.d.Koninck.

TABEL 2:

Vergelijking van de bekendtellingen van eind jan./begin febr. '77,'78,'79.

<u>SOORT</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>SOORT</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>
Dodaars	33	92	76	Waterhoen	645	884	553
Bl.reiger	48	54	33	Meerkoet	17	36	332
Knobbelzwaan	-	-	19	Kievit	5	125	1
Rietgans	50	-	340	Witgatje	9	1	-
Wilde eend	276	407	4600	Watersnip	43	10	7
Wintertaling	94	138	660	Stormmeeuw	-	-	23
Nonnetje	-	-	1	IJsvogel	10	11	4
Gr.zaagbek	-	-	1	Kramsvogel	2580	2725	552
Sperwer	1	15	13	Koperwiek	845	786	328
Buizerd	60	44	90	Graspieper	42	71	7
Torenvalk	17	21	26	Gr.g.kwikstaart	4	4	-
Patrijs	119	82	32				

Opmerkingen met betrekking tot de tabel:(gebaseerd op de resultaten van '79 in vergelijking van de voorgaande jaren).

Knobbelzwaan:opvallend aantal.

Rietgans:allen op weilanden langs beek.

Wilde eend:enorm aantal! Dit toont aan dat het bekendtelsel een zeer belangrijke opvangfunctie vervult bij extreme omstandigheden.

Wintertaling:idem.

Buizerd:evenals in overig Nederland werd een relatief hoog aantal behaald

Waterhoen:er is al een zekere afname te bemerken.

Meerkoet:opmerkelijk veel,als gevolg van de dichtgevroren plassen.

IJsvogel:al op een enkel exemplaar na geheel verdwenen,bij de Maarttelling in '79 geen IJsvogels. In '79 in de Kempen geen enkel broedgeval.

Kramsvogel,Koperwiek,Graspieper:de gehele winter door zeer weinig exemplaren aanwezig,waarbij voor de Graspieper kan worden opgemerkt dat hij in Februari vrijwel geheel verdwenen was.

Grote Gele Kwikstaart:verdwenen bij strenge vorst.Dit zelfde verschijnsel werd ook in Zuid Limburg vastgesteld tijdens bekendtellingen, (eerst 30-40 exx.,na worst vrijwel geen enkele meer).

NAWOORD:

Uit het verslag blijkt als eerste de grote invloed die het weer kan hebben op het gedrag van vogels. Ook valt duidelijk op dat het bekenstelsel een zeer belangrijke opvangfunctie vervult bij extreme omstandigheden. Het aantonen van deze constatering aan de hand van de gegevens van de winter 1979 zou onmogelijk geweest zijn zonder de hulp van diverse waarnemers. Indien in de toekomst opnieuw een strenge winter zal plaatsvinden, houden wij ons wederom aanbevolen voor gegevens.

Wij vragen U wel in zo'n geval met de volgende richtlijnen rekening te houden:

- Bel bij bemerking van sneeuwtrek zoveel mogelijk waarnemers (uit hun bed) om zodoende een grote reeks van telposten over ons werkgebied te krijgen
- Noteer alle soorten (de algemeenste zijn meestal de belangrijkste). Verder zijn ook tijd, trekrichting en weersomstandigheden belangrijk.
- Geef je gegevens zo snel mogelijk door.

Voor de tot stand koming van dit verslag waren tenslotte nodig:

5 potten koffie, 1 krat pils, 15 telefoontjes, 1 doos sigaren, 1 pak shag, 1 grote bak friet, 2 bordes rode kool met gebakken aardappelen, 1 stift, 2 pennen, 1 schrift, 10 vellen grafiekpapier, 2 typmachines, 2 potten thee, 2 batterijen voor een rekenmachine, tenslotte nog muziek.

EEN WOORD VAN DANK ZIJN WE VERSCHULDIGD AAN:

M.Verwaest, L.Cuylaerts, D.Droulans, M.V.Mierlo, J.Pelckmans, R.Aarts, P.Wouters, M.Bakermans, H.Cornelissen, T.Heynen, A.Jaspers, J.Jaspers, J.v.Kessel, J.J. d.Konink, T.Sanders, W.v.d.Voort, F.Neyts, G.Sanders en in het bijzonder Mark Smets, die voor ons de gegevens uit de Belgische Kempen verzamelde.

Peter Voorn, Den Haas 63, Valkenswaard.

Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel (04976-2271).

LITERATUUR:

Diverse auteurs: Vogeljaar: 27 (2) '79.

Erve F.J.H. van c.s. '67 Avifauna van Noord-Brabant, Assen

Orr T. Dieren trekken over Oceanan en Continenten, Den Haag.

Peeters L. Groot aantal roofvogels bij Reusel (Blauwe Klauwier: 3+'79).

=====
=====